

Katarzis nélkül

S. K. TÖRTÉNETE

S. K. kegyelmet kapott a köztársasági elnöktől. Valljuk be, sokan csak reménykedni mertek ebben, és legalább annyian várták az ellenkezőjét is. A sajtó 2002 óta folyamatosan foglalkozik K.-val, neve és története néhány nap alatt lett ismert egy egész ország előtt. A nevelőapját álmában fejbe lövő tizennégy éves lány esete persze megosztotta az országot, nagyon eltérő a megítélése annak, amit tett, és annak is, hogy ez mennyiben fogadható el „megoldásként”.

K. története nagyon szomorú, de nem mondhatnánk különlegesnek, legfeljebb az emeli ki a hasonló élettörténetek közül, hogy „lázasága” országos hírnevet és vitát provokált. Miközben nyilvánvalóan esélytelennek látta saját maga és családtagjai védelmét, azt nem fogadhatjuk el, hogy a bántalmazó megölése – önbíráskodás – lehet a megoldás. Sokkal inkább az a kérdés, hogy miért fajultak, fajulhattak idáig a dolgok, mi történt illetve nem történt ebben az ügyben, ami megelőzhette volna a gyilkosságot.

Az ember nehezen szabadul az érzéstől, hogy az elnöki kegyellemmel az államhatalom igazából nem is a cselekményre vagy az elkövetőre reagált, hanem a végzetes tettig vezető hosszú út számtalan hibáját, mulasztását, visszasságát próbálta kompenzálni. Olyan hibákat és mulasztásokat, amelyeket döntően az államhatalmat képviselő hivatalok és tisztviselők követtek el. Kérdés persze, hogy ez tudatos döntés volt-e, illetve milyen befolyást gyakorolt erre a döntésre a családon belüli erőszakról el nem készült és sokféle vitát kiváltott jogszabálytervezet és azok a civil aktivisták illetve nővédelmi szervezetek, akik vállaltan „kijárták a kegyelmet”.²

Megkerülhetetlen a kérdés: vajon itt kizárólag egyes emberek hibáiról, mulasztásáról, tudatlanságáról van-e szó, vagy ők is másfajta tehetetlenségek okán voltak statisztái ennek a végzetes eseménysorozatnak?

Vajon az államot képviselő tisztviselő, az önkormányzat által fenntartott szolgáltatások dolgozói mennyiben tekinthetők önálló akaratú, döntési jogkörrel bíró személyeknek – és mennyiben csavarok csupán egy olyan gépezetben, amelyet hatalmas összegekért tartanak fenn, s amely úgy tűnik, éppen arra a célra a legkevésbé alkalmas, amire létrehozták? Hogyan történhetett, hogy egy családban, amely ráadásul nagyon is „szem előtt van”, ilyen viszonyok uralkodjanak éveken keresztül, hogyan lehetséges, hogy soha senki nem akadt, aki hatalmával és tudásával okosan élve legalább segíteni próbált volna, de legalább a jogszabályokban meghatározott módon a kötelességét teljesítette, illetve ennek lehetetlensége esetén ezt jelezte volna?

Hogy ezt megértsük, meg kell próbálnunk időrendben szemlélni a történeteket; meg kell próbálnunk legalább képzeletben bejárni annak a gyötrelmes útnak néhány állomását, amit K. és súlyos rákbeteg édesanyja, Gizella jártak végig.

Nem lesz kellemes utazás. Ám a történetekből bűn, sőt megengedhetetlen hiba nem levonni a tanulságot a hatalomnak, és képviselőinek pedig esélyt sem szabad adni, hogy elbújjanak a felelősség elől.

SE SZEMTANÚ, SE TÁRGYI BIZONYÍTÉK

Gizella és Vilmos 1992-ben ismerkedtek meg, és talán egyhónapi ismeretség után össze is költöztek. Gizella, K. édesanyja, akkor már elvált asszony volt,

nagyfia és akkor négyéves kislánya közül az utóbbit – ő volt K – ítélte neki a bíróság egy „szokásosan huzavonás” válóper után.

Vilmos nagydarab, nagyhangú ember volt, meglehetősen sajátos életszemlélettel és életstílussal, Gizella azonban örült,

hogy az otthontalanság és a hányódás évei után végre valahová befogadják, otthona és párja van. Talán még egy kicsit férfiasnak is tartotta, hogy Vilmos – utólag már az asszony sem emlékezett az első esetre – időnként rásóz egyet, ha valamiért elégedetlen.

¹ Noha mindenki ismeri az érintett lány teljes nevét a sajtó jóvoltából, ezzel is jeleznénk egyet nem értésünket a sajtóetikai vétség miatt. (A szerk.)

² Dr. Morvay Krisztina mondta ezt II. 15.-én egy gyermekek elleni erőszakról szóló konferencián. (A szerk.)

Fontos lenne jóval többet tudnunk arról, hogy mi késztet arra valakit, hogy egy alig ismert emberrel összekösse az életét és az intő jeleket elhessegetve vele maradjon akkor is, amikor már régen gyanakodnia, illetve menekülnie kellene. Ahány élet annyi magyarázat, de úgy tűnik, sok bennük a közös vonás. Arról is tájékozódni kell, hogy mitől válik valaki olyan „erős emberré”, aki fizikai erőfőlényével visszaélve tud csak kommunikálni, ellentmondást nem tűrően eldönteni vitákat. A háttérben itt is a szocializáció, a gyerekekről nehézségeit kell keresni, mert „véletlenül” nem lesz senkiből bántalmazó, pasáskodó agresszor. Vilmos előéletéről nem tudunk, annyi azonban bizonyos, megszokta és megszokhatta, hogy következmények nélkül teheti amit indulatai kiváltanak, senki nem állítja meg. Az idő múlásával és anyagi helyzetük romlásával pedig az ütlegek egyre gyakoribbak és súlyosabbak lettek. Gizella azonban túrt. Úgy tűnik meg sem fordult a fejében, hogy bárkitől is segítséget kérhetne, esetleg nem bízott a segítőkben, vagy csalódott bennük...

1996-ban jött el először a pillanat, amikor Gizella élete forgott veszélyben. Történt pedig, hogy visszautasította a férfi közeledését, Vilmos azonban teljesen kikelt magából, szerinte férfiúi mivoltában alázták meg. Egy tetőléccel úgy megverte Gizellát, hogy elveszítette az eszméletét. Mentőt kellett hívni hozzá, és a kórházban kötött ki. A jelenetet szinte elejétől végignézte az akkor nyolcéves K. is.

Gizella ekkor találkozott először a hatóságokkal. A kórházban sérülései láttán feljelentést tettek súlyos testi sértés miatt, ismeretlen tettes ellen. Amikor a rendőrség kihallgatta, Gizella már azt vallotta, hogy a boltba menet egy számára ismeretlen férfi támadta meg, és hagyta így helyben. Az előírt idő elteltével, miután a tettes nem került elő, megszüntették az eljárást. A határozat ellen senki nem fellebbezett.

Józan ésszel nehéz elképzelni, hogyan hihette el a rendőrség Gizella sztoriját. A hirtelen támadás és a szisztematikus, kitartó ütlegetés okozta sérülések között annyira jellegzetes, első látásra felismerhető különbségek vannak, amelyekkel minden orvosnak és minden rendőrnek tisztában kellene lennie. Vajon meg-

nézte-e az ügy vizsgálója Gizella sérüléseit? Megnézte-e orvosszakértő azokat? Ha nem, vajon miért nem? Ha igen, hogyan vehették komolyan, amit mond? Vajon megláthatta-e az orvos és a rendőr, ha ilyen típusú képzésben ma Magyarországon nem részesülnek?

Igen nehéz elhinni azt is, hogy ez az ilyen szituációban teljesen járatlan nő soha nem keveredett vallomása során olyan ellentmondásokba (személyleírás, az ütlegetés részletei stb.), amik hallatán legalábbis kétségek támadhattak volna afelől, hogy valóban az igazat mondja. Gyakori tapasztalat, hogy egyszerűbb elhinni a valószínűtlen verziót és a ma sokszor cinikusan hivatkozott „személyiségi jogok védelme” is könnyű megoldást kínál.

Legyünk azonban igazságosak. Amikor sem szemtanú, sem tárgyi bizonyíték nem áll a rendőrség rendelkezésére, egy állításai mellett következetesen kitartó sértett – aki ráadásul nem kötelezhető arra, hogy hozzátartozóját bűncselekménnyel vádolja – vallomását előbbutóbb el kell fogadni. Márpedig ebben az időben K. mellett Gizella legközelebbi hozzátartozója az élettársa volt. Milyen ördögi dolog, hogy egy eljárásjogi szabálysiet a valódi bűnös segítségére...

E momentumnak csupán egyetlen világos pontja van: kétség sem fér hozzá, hogy a kórházi vizsgálat és a rendőrségi kihallgatás között eltelt néhány napban ki beszélt rá Gizellát a hamis vallomás megtételére. Teljesen világos, kitől félt annyira, hogy még a rendőrség előtti kitartó és következetes hazudozást is vállalta az igazság elmondása helyett.

Gondolkodjunk el egy kicsit azon: egy nyolcéves kislányban, aki éppen elég intelligens volt ahhoz, hogy megértse a dolgok lényegét, vajon miféle felismerésre vezethetett az, hogy az előtte lejátszódó rettenetes jelenet mindenféle következmény nélkül maradt? Ép ésszel, józan logikával lehet-e mára gondolni, mint hogy K. előtt már ekkor világos volt: édesanyja kiszolgáltatott, őt sem tudja megvédeni, *senkire nem számíthat, és senki nem fogja megvédeni őket.*

KUTYAKORBÁCS

Magyarországon a hivatal, a hatóság hamar elveszíti a türelmét és válik arrogánsná akkor, amikor úgy érzi túlságosan

erős a hozzáforduló kliens érdekérvényesítő képessége, ha a jogait ismeri, vagy szeretné megismerni, de akkor is, ha éppen gyengesége okán kiszolgáltatott. Ennek okai jól tettenérhetők, nyilván a felkészítés, az ellenőrzés és transzparencia hiánya meghatározó. Saját életében sem élheti, élhette át gyakran azt, hogy személyiségét, szükségleteit figyelembe veszik, jogait tiszteletben tartják, miért tenné hát ezt ő másokkal szemben. A család többször is költözött, életük egyik állomása Vilmos szüleinek háza volt Balatonfüreden. Itt ismerkedtek össze Tóni bácsival, aki 56-os disszidensként került külföldre, hogy aztán idősebb korára hazatelepüljön. Az öregúr összebarátkozott K.-val, akinek hamarosan afféle nem hivatalos „keresztapja” lett. Miután látnia kellett, hogy Vilmos az udvar közepén pofozza fel Gizellát, vagy parancsot ad neki a kutyakorbács előkerítésére akkor, amikor K. a megbeszéltnél későbbben érkezett haza, nem lehettek kétségei afelől, hogy fogadott keresztlánya milyen környezetben tölti a napjait.

Amikor a tőle kapott kölcsönből 2001 augusztusában Vilmosék a távoli, Drávamenti Tótújfaluba költöztek és kocsmát nyitottak, továbbra is tartotta a családdal a kapcsolatot. És K. egyre riasztóbb dolgokról számolt be az öregúrnak azon ritka alkalmakkor, amikor tudta: nyugodtan beszélhet, senki nem hallgatja ki őket. Alighanem ő volt az első, akiben gyökeret vert a felismerés, hogy itt bizony egy igazi tragédia zajlik – s talán egy még nagyobb készül. És mindenképpen ő volt az egyetlen, aki legalább megtette azt a keveset, amit megtehetett. A hatóságokhoz fordult.

Helyben, Füreden már megpróbált lépni K. ügyében a gyámhatóságnál, de nem sok eredménnyel. Bár K. is késznek mutatkozott beszámolni az életük folyásáról az erre illetékes tisztviselőnek, sőt, K. osztálytársai is hajlandók lettek volna segíteni, a nagy döcögve meginduló folyamat valahogy mintha egy láthatatlan, de annál mozdíthatatlanabban álló – falba ütközött volna. A hatóság szerint nem gyűlt össze elegendő bizonyíték ahhoz, hogy eljárást kezdeményezhessenek.

Ne legyünk azonban sem egyoldalúak, sem igazságtalanok. A hatóságok nem mindig azért maradtak tétlenek, mert K.

ügye közönyös vagy tudatlan emberek kezébe került.

Az öregúr, miután K.-ék Tótújfaluba költöztek, módszeresen látott a dolognak. Először is leírta mindazokat a gondolatokat, amelyek már hosszú ideje nem hagyták nyugodni, és amelyek részben bizonyosságban, részben sejtésekben öltöttek testet. A leginkább evidens megoldást választotta, a rendőrség mellett döntött.

2001 novemberének elején Tóni bácsi egy délelőtt felkereste a barcsi rendőrkapitányságot. Ezt a lépést is előkészítette, nem bízta a véletlenre, hogy kit keres meg K. ügyével. A bűnügyi osztály vezetőjével és azzal a rendőrtiszttel találkozott, aki a gyermek-és fiatakorúakkal kapcsolatos ügyekben nyomozott.

Felolvasta nekik mindazt, amit az előző pár napban papírra vetett. A két férfi figyelmesen hallgatta őt, és kétsége sem lehetett afelől, hogy komolyan veszik. Vajon tényleg komolyan vették-e? Szinte teljesen biztosak lehetünk abban, hogy igen – bár az öregúr mindig adott egy kis esélyt annak a lehetőségnek, hogy távozása után az emberek egymásra néznek, és néhány meszelő mozdulatot tesznek a homlokuk előtt ...

Világosan közölte a hatósággal, hogy K. többszörösen veszélyeztetett gyermekként nap mint nap a pokol bugyrait járja meg kegyetlenkedő nevelőapja miatt. Vilmost minden emberi érzésre képtelen vadállatnak, Gizellát pedig kényszerűen hallgató cinkosként és áldozatként egyaránt jellemezte, aki sem eddig nem volt, sem a továbbiakban nem lesz képes arra, hogy megvédje a lányát, vagy befolyásolja szenvedéseik okozóját.

Az öregúr azt javasolta, hogy készítse nek környezettanulmányt, vizsgálja meg pszichológus K.-t, és emeljék ki végre ebből a pokolból, mert ami ott történik, annak csak tragédia lehet a vége.

Első reakciónk meglepő módon mégsem az volt, hogyan kezdjenek a dologhoz. Feltették a kérdést Tóni bácsinak: feljelentésnek szánja-e mindazt, amit felolvasott. Ebben az esetben ugyanis figyelmeztetniük kell a hamis vád tilalmára.

A jóindulatú figyelmeztetés után a helyzet azonnal egyértelművé vált az öregúr számára. Ha alaptalannak bizonyul mindaz, amit állított, keményen megütheti a bokáját. Afelől kétsége sem

volt, hogy Vilmos egy megszüntetett eljárás után azonnal – és valószínűleg sikeresen – jelentené fel a hamis vád miatt.

Tóni bácsi itt bizonytalanodott el először.

Rövid gondolkodás után azt válaszolta: nem feljelentésnek szánja, amit leírt, csupán bejelentésnek. A bejelentés eljárási jogi helyzete és tartalma enyhén szólvá is problémás – a gyakorlatban pedig a „nesze semmi, fogd meg jól” kategóriájába tartozik. Nem készült jegyzőkönyv, még csak feljegyzés sem arról, ami ezen a délelőttön jutott a rendőrség tudomására.

És intézkedés sem történt. Még olyan szinten sem, hogy legalább elkészítsenek egy környezettanulmányt vagy tájékoztassák a gyermekjóléti szolgálatot, gyámügyet, noha ez törvényi kötelességük.

Játsszunk el egy pillanatra a gondolat: vajon mi történik, ha Tóni bácsi mondjuk egy küszöbön álló bankrablásról számol be ugyanennek a két rendőrnek, ugyanolyan pontossággal megnevezve a helyszínt, a személyeket és a törvényszegés gyanúját alátámasztó adatokat, mint ahogy azt K. esetében tette?

Legcsekélyebb kétségünk sem lehet afelől, hogy a két rendőrtiszt azonnal nagy erőket riadóztatva rohant volna a helyszínre, és készek lettek volna akár életüket is kockára téve megelőzni a készsülő bűntényt, és elfogni a tetteseket ...

A családon belüli erőszak és a gyermekek bántalmazása minden jogszabályi előírás ellenére sem volt és ma sem könnyű vizsgálódási terület, hiszen olyan személyközi viszonyokat kell feltárni, a családi intimitásba belépni, amire a szakemberek többsége ma sincs felkészülve és jelentős nehézséget is okoz számukra a dolog technikája, módja is. Ez azonban nem menti fel azokat, akik ezzel súlyosan megszegik a törvényt, és ilyen módon maguk is hozzájárulnak a bűncselekmény megvalósíthatóságához. Az is érthető, ha el nem is fogadható, hogy nehezen mondják ki rendőrök, pedagógusok, védőnők, orvosok, hogy nem tudják hogyan kell ezt a dolgot csinálni, maguk is segítségre, képzésre szorulnak e téren.

NEM MARAD SEMMI NYOM

Még csak azt sem állíthatjuk, hogy a rendőrség közönyös vagy elutasító lett volna. A bűnügyi osztályvezető még arra

is hajlandó volt, hogy kémfilmekbe illően konspirált módon „megnézze magának” Vilmost. Erre egy későbbi időpontban, a barcsi postán került sor, amikor Tóni bácsi az éppen aktuális gyorsregélyt utalta át Vilmosék számlájára. Ráadásul a sors különös szeszélye folytán Vilmos éppen a rendőrtisztet kérdezte meg afelől, merre van a pénztár...

Jó tanácsban sem volt hiány. A rendőrök azt tanácsolták a keresztapának, hogy keresse fel az illetékes körjegyzőt, és mondja el neki is azokat a dolgokat, amiket velük közölt. Az öregúr rendőrségen tett látogatásának egyetlen előre mutató eredménye volt csupán: megígértették vele, hogy rábeszéli K.-t és Gizellát, hogy menjenek be a rendőrségre, és tegyenek feljelentést.

Tóni bácsi még aznap délután tiszteletét tette Tótújfalu illetékes körjegyzőjénél is. A jegyző asszony igen jó benyomást tett rá: együttérzőnek és segítőkésznek mutatkozott. Szavaiból, reagálásából egyértelműnek tetszett, hogy nem ismeretlen számára K.-ék problémája, és szívből sajnálja a Vilmos házában szenvedőket.

A következő mondatával azonban ugyanúgy a hamis vád veszélyeire figyelmeztetett, mint ahogyan a rendőrök is tették. Ugyanúgy megígértette, hogy Tóni bácsi rábeszéli K.-t vagy az édesanyját, hogy tegyen bejelentést az önkormányzatnál.

Az öregúr látogatásának, az általa elmondottaknak ezúttal sem maradt semmi nyoma.

Tanulságos és jellemző, hogy végső soron minden hatóság egyformán reagált a keresztapa bejelentésére. Azt kérték, hogy K. – akár egyedül, akár édesanyjával – menjen be személyesen, és mondja el ugyanazokat, amiket Tóni bácsi. Ez súlyos szakmai hiba volt, mert jelzés esetén akkor is ki kell vizsgálni egy bejelentést, ha az később alaptalannak bizonyul. Más kérdés, hogy külföldön arra is tanítják a szakembereket, hogy a bejelentőt hogyan lehet megfelelő módon kikérdezni, hogy eldönthessék, mennyire valószínű, életszerű a történet. Kiskorú veszélyeztetettsége esetében azonban nincsen mód mérlegelésre, lépni kell.

A dolog teljes abszurdításának megértéséhez le kell fordítanunk a szituációt

közérthető magyar nyelvre. Ezek szerint az államhatalom képviselői egy, a törvény szerint teljesen cselekvőképtelen gyermek akarától tették függővé, hogy élnek-e a kezükbe adott hatalommal. Ez esetben ráadásul egy olyan gyermek intézésére vártak, akiről alaposan feltételezhető, hogy nem mozoghat szabadon és meg van félemlítve, csakúgy mint az édesanyja. ...

Hihetetlen, de úgy látszik, az sem tűnt fel a szerveknek, hogy Tóni bácsi bejelentéseiben kivétel nélkül köztörvényes bűncselekmények körvonalazódnak, amelyek üldözését hivatalból kell kezdeményezniük. Nem arról van tehát szó, hogy bárkinek a „startengedélyére” lett volna szüksége a rendőrségnek, az önkormányzatnak vagy a gyámhatóságoknak.

A hatóságoknak semmiféle dilemmát nem jelenthetett az a szituáció, amikor egy tizenegyedik évét be sem töltött gyermeket éjjel kettőkor még a kocsmában dolgoztattak. Márpedig K.-val ez történt – nem egyszer, nem kétszer.

Ez önmagában kimeríti a kiskorú veszélyeztetésének büntetést, köztudomású volt, és nem lehetett még csak kérdéses sem az elkövető személye. Mégsem történt semmiféle intézkedés a megakadályozására és az elkövető felelősségre vonására.

Ugyancsak nem lett volna szükség külön nyomozásra ahhoz, hogy a Kitti hátán és karján sorozatosan feltűnő, világosan észlelhető sérülésekről kiderítsék, honnan és kitől erednek. Márpedig ezekkel a sérülésekkel rendszeresen találkoztak azok a tanárok, akik a K. által látogatott iskolában tanítottak. A leghalványabb kétségeik sem lehettek afelől, hogy ütlegeléstől származnak. Mégsem történt semmi.

Végül K. és Gizella – utólag kimondhatjuk – halált megvető bátorságról bizonyosságot téve bementek a rendőrségre. A rendőrségen nem mondtak semmi olyasmit, ami miatt eljárást lehetett volna indítani. Nyoma a dolognak megint nem maradt, legalábbis a rendőrségi aktákban nem.

A két nő testén annál inkább.

Amikor Vilmosnak fülébe jutott a dolog – mert azért a saját „hírszolgálatát”

neki is megvolt – nagy verést kapott K. is, Gizella is. Nemcsak a kedvüket akarta elvenni a további feljelentősdítől, hanem világosan értésükre adta, hogy legközelebb nem élnek túl, ha ilyesmit merészelnék.

A telefonban K. elmondta keresztapjának, amikor legközelebb felhívta.

Tóni bácsi pedig Kittivel és anyjával együtt elgondolkodhatott azon, hogy *megtették amit a hatóságok kértek*, mégis helyzetük nemhogy jobb lett, de még rosszabbodott is.

Fenntartásokkal, de fogadjuk el, hogy a rendőrség döntése arra nézve, hogy nincs ok eljárás indítására, ez alkalommal megalapozott volt. Ám nem jött a környezettanulmányt lefolytató védőnő, gyermekjóléti szolgálati munkatárs, vagy önkormányzati tisztviselő és az iskola sem kapott kérdést arról, milyennek ítélik meg a gyerek helyzetét.

TÖBBMŰSZAKOS RABSZOLGAMUNKA

Gizellát 2002 januárjában műtötték először, utána műtétek sorozata következett. Ebből egyenesen következik, hogy jóval többet volt a kórházban, mint otthon. Márpedig valakinek el kellett látni Vilmos mellett a házciseléd szerepét, s ha már Gizellára nem lehetett számítani, ott volt K. A kislány, hogy többműszakos rabszolgamunkás lehessen, magántanuló lett.

A magántanulóság, egyike a számos jogintézménynek, amely megfelelő előkészítés és kellően gondos szabályozás nélkül került a lehetőségek közé. A törvény szerint a tanuló alanyi joga, hogy magántanuló lehessen, a kapcsolódó miniszteri rendelet szerint azonban ennek a szülő döntése alapján van helye. A sokféle jelzés alapján az Oktatási Minisztérium ígérete szerint jóval alaposabban vizsgálják az elmúlt két évben a magántanulói jogviszonyt, mert sok nyugtalanító jelenséggel lehetett találkozni. Sok helyen az iskola éppen azoktól a gyerekektől akart ilyen módon megszabadulni, akiknek a legnagyobb szükségük lett volna a pedagógusok, közösség segítségére, míg máshol a szülők számára kínált ez a lehetőség egerutat, ha nem akarták, hogy gyerekekük szem előtt legyen, vagy nem ra-

gaszkodtak a kötelező közoktatásban való részvételhez.

K. „magántanulósága” gyakorlatilag abból állt, hogy egész nap az időközben született hűgára vigyázott, vagy pedig nevelőapja kocsmájában dolgozott. A kislány egy hatszáz lelkes falu kocsmájában szolgált fel és mosogatott sokszor késő éjjelig, amikor még tizenéves sem volt. Közben verték és fogdosták. A tanulmányi eredménye drasztikusan leromlott. Egy ilyen kis faluban erről csak az nem tudott, aki nem akart tudni róla. Mégsem történt az égvilágon semmi, sőt az iskola igazgatója támogatta ezt a lépést, és az ellátórendszer ismét néma maradt. Kizárt, hogy a beteg anya és a 3 év alatti kisgyerek miatt ne találkoztak volna gyakran a háziorvossal és a gyermekorvossal, akiknek úgyszintén kötelességük lett volna jelenteni a tapasztaltakat, és a védőnővel együtt jelezni, hogy ha másért nem, de a betegségre tekintettel fokozott támogatásra van a családnak szüksége.

Itt nem lett volna szükség még környezettanulmányra sem, nem kellett volna arra várni, hogy K. vagy az anyja bejelentést tegyen. *Az éjjel egykor a kocsmában felszolgáló gyermeklány pusztá megpillantása is szabályszerű tettenérést jelentett volna!*

A hatóságok és szolgálatok tétlenek maradtak, a jelzéstől eltelt 10 hónapban is, addig míg K. meghúzta a ravaszt.

Ez a tíz hónap sajnálatosan jó példája annak, hogy *a magukra hagyott emberek nehezen döntenek helyesen, vagy egyáltalában bárhogyan, sokkal inkább sodródnak az eseményekkel.*

A helybeliek egy fokkal talán megértőbbek is lehetnek volna K.-val és édesanyjával, de ne feledjük: ez nem olyan szituáció, amit hétköznapi élethelyzetekhez szokott egyszerű falusiak kezelni tudnak. Tótújfalu ez a család még meg sem melegegett, idegennek számítottak, az emberek túlnyomó többsége nem is tudta magában hová tenni őket. Ők itt senkije nem voltak senkinek sem, jöttek valahonnan, és alaposan feltehető volt, hogy ugyanígy továbbállnak valamikor, valahová. Ennek ellenére akadtak, akik – nyil-

ván komoly belső vívódások után – lelkiismeretük parancsának eleget téve segíteni próbáltak.

Ők a bevált utat követve a jegyzőhöz fordultak, aki a községben a gyámhatósági feladatokat is ellátta. A körjegyző asszony tehát már nemcsak az önkéntes keresztapa bejelentésére volt utalva, egyéb forrásokból származó információi is voltak K. helyzetét illetően. Ugyancsak tudomása volt arról, hogy még a magántanulói státus előtt mennyi hiányzást szedett össze a kislány az iskolában, és tudta azt is, hogy ezzel egy időben mennyire leromlott a tanulmányi eredménye.

Alig hihető, hogy a jegyző asszony, aki – maga is családanya lévén – ezt megelőzően oly együtt érzőnek és megértő-

nek mutatkozott, később tökéletesen érzéketlenné és lelkiismeretlenné vált volna. Őt nem az érdektelenség bénította meg, hanem ennél sokkal rosszabb: a bizonytalanság.

A lakócsai székhelyű körjegyző azóta már biztosan elszámolt lelkiismeretével, már ami K.-ékat illeti. Csak remélhetjük, tisztázta magában, ha még egyszer ilyen helyzetbe kerülne, mit csinálna másképpen.

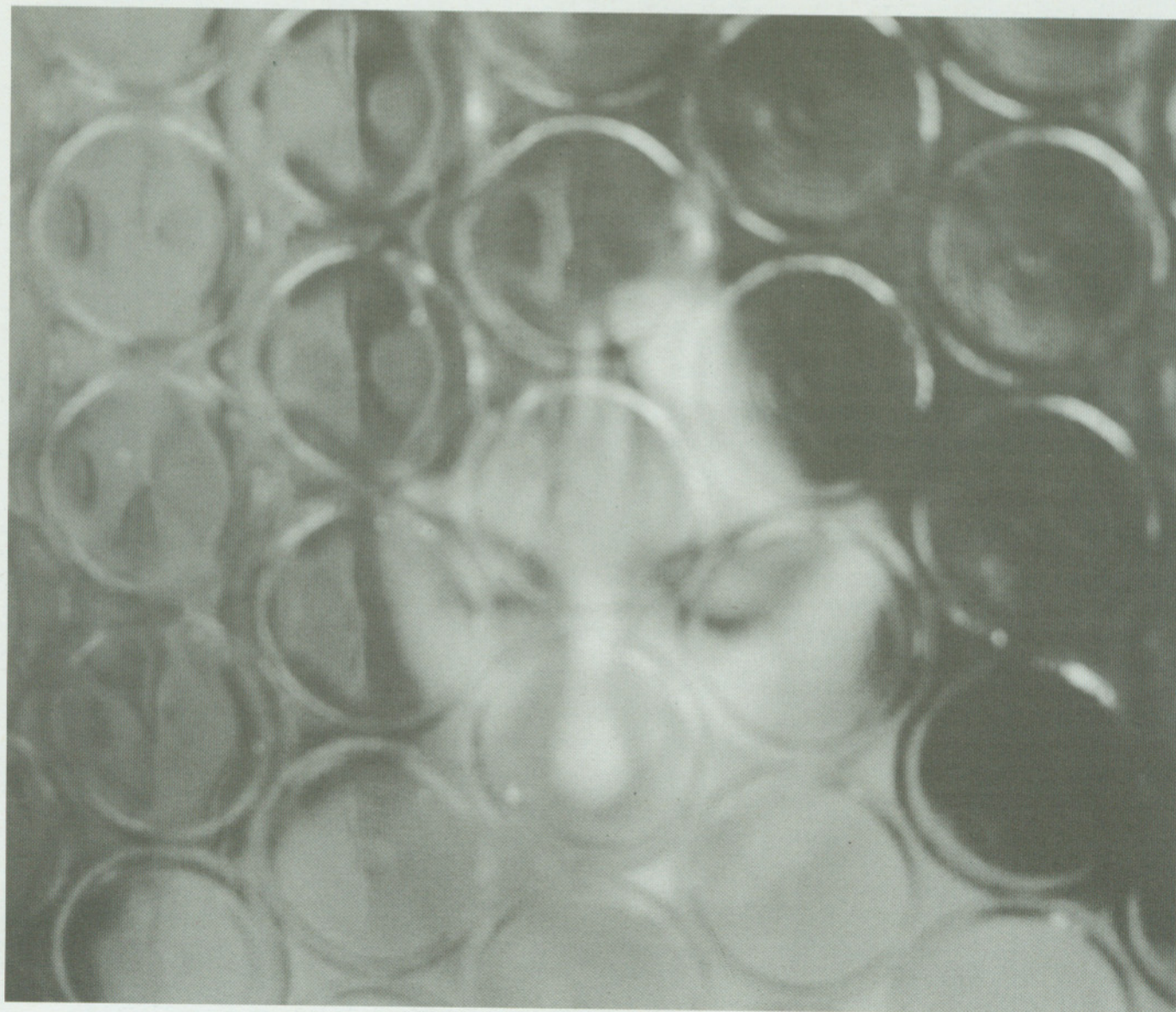
A leginkább érthetetlen megint csak az, hogy az államhatalom miért volt ennyire következtelen és bizonytalan. Miért vártak itt is szinte rögeszmésen arra, hogy K. vagy édesanyja tegyen személyesen bejelentést? És amikor ez végvalahára megtörtént, miért vették tudomásul, hogy pár nappal később ugyanők

azt kérik: ne indítsanak semmiféle eljárást?

Örök rejtély, hogy egyes jogintézmények miért rögződnek pillanatok alatt (legtöbbször pontatlanul) egy országnyi ember tudatában, mások pedig miért nem tudnak nemzedékek során át sem gyökeret verni a köztudatban.

Kiskorúra vonatkozó bejelentés esetén ugyanis *nem lehet feljelentést visszavonni*, ilyenkor az eljárást hivatalból le kell folytatni.

A feljelentőt sok mindenre figyelmeztetik, sokszor el is bizonytalanítják, arra azonban *soha*, hogy feljelentését a későbbiekben nem lesz módja visszavonni. Vagy másképpen, nem segítik azzal, ne aggódjon, nem kell fenyegetett magán-

emberként vállalnia a bejelentő szerepét, a hatóság hivatalból lép.

Amikor egy pumpával való verés után keresztapja tanácsára K megint csak haladéktalanul elment a jegyzőhöz – semmi nem történt.

Alig hihető, hogy egy gyermeklány bőrén nem voltak nyomai egy ilyen ütlegetésnek, kísérlet sem történt azonban arra, hogy orvosi láttelelet vegyenek fel. Maradt-e egyáltalán írásos nyoma K. „meghallgatásának”?

Nem valószínű, mert egy-két nappal később már édesanyjával együtt mentek be a jegyző asszonyhoz, és az eljárásból megint nem lett semmi.

Ha úgy vesszük, a hatóság teljesítette kötelességét. *Meghallgatta* a gyermek panaszát...

CSŐRE TÖLTVE

K. nevelőapja a fegyvermániás férfiak csoportjába tartozott. Az önmagáról mások előtt kialakított kép szerinte azzal volt teljes, hogy tudják róla: imádja a fegyvereket, és gyűjti is őket. Azzal viszont többször dicsekedett, hogy ha a házában lehámozna a falat, sem találnának a – természetesen engedély nélküli – fegyvertartásra semmiféle bizonyítékot.

K.-nak a 2002. augusztus 31-ére virradó éjszakán nem volt szüksége „falhámozásra” ahhoz, hogy megtalálja nevelőapja 8 mm-es pisztolyát. A fegyver a ruhászekrény egyik polcán volt, az összehajtogatott ruhák alatt. Vilmos mindig csőre töltve rakta oda.

Vilmos az utolsó napon – miután elverte mind a két nőt, és még szinte hajnalban is takarított velük – valószínűleg szilárdan elhatározta, hogy megvárja a takarítás végét, bármilyen késői órán lesz is az. A szobájába vonult, és a számítógépén egy második világháborús interaktív játékkal szórakozott.

Talán túlzottan beleéltte magát a küzdelembe, vagy egyszerűen csak fáradt volt, de egy idő után elálmosodott, ledőlt és elaludt. Előtte azonban megparancsolta, hogy K. és édesanyja addig nem mehetnek aludni, amíg nem végeztek a takarítással. A két nő akkor már harmadik napja alig aludt valamit.

A szobában gépiesen takarító K. néhány perccel később találta meg a pisztolyt.

Későbbi vallomásai kivétel nélkül következetesek voltak, komoly ellentmondások nélkül. Ahogyan egyszer igen találoán megjegyezte: az igazságot csak egyféleképpen lehet elmondani.

Vallomásaiban tehát elmondta azt is, hogy hosszú percekig állt a pisztollyal a kezében Vilmos oldalánál. Ilyen helyzetekben néhány percre egy miniatűr örökévalóság befér.

Persze, találgathatjuk, mi minden fordult meg a fejében ez alatt a végzetes néhány perc alatt. Megpróbálhatjuk elképzelni, mennyi emlék toltul elő agyában arról az emberről, aki a heverőn szundított.

Ott feküdt előtte gyanútlanul és kiszolgáltatottan az a férfi, akinek egész addigi életében éppen hogy ő volt tökéletesen kiszolgáltatva. Szinte biztosan eszébe jutott, hogy ez az ember mostanában már azért verte, hogy sírjon és megalázkodjon, ezt a szívességet mégsem tette meg neki. És eszébe kellett jutnia annak is: a békés szundításnak hamarosan vége lesz, a nyugodt férfiacot ismét az indulat és a gyűlölet torzítja el, a heverőn nyugvó kéz megint ütésre lendül, a csendet a szidalmazás és az ordítozás váltja fel.

Talán percek kérdése az egész. És minden kezdődik előlről és újra előlről, és nem lesz vége sohasem.

K. a csőre töltött pisztolyt Vilmos halántékához tartotta, és lőtt.

Utána kifelé indult a szobából. Ekkor találkozott édesanyjával, akinek kérdésére elmondta, mit tett. Anyja néhány pillanat tétozás után bement oda, ahonnan K. kifelé igyekezett, és meggyőződött arról, hogy lánya igazat mondott.

48 ÓRA TANÁCSALANSÁG

Azokat az embereket, akik ölnek ugyan, de akiből alapvetően hiányzik az elvetemültség, szinte mindig a tanácsalanság bénítja meg tettük után. Nem a pánik, mert az csak az igazi gyilkosokra jellemző. A tanácsalanságot – a pánikkal ellentétben – nem a leleplezéstől való félelem szüli.

Ennek a két nőnek az utóbbi tíz évben állandóan megmondták, mi több: megparancsolták, hogy mit tegyenek. A parancsok végtelennek tűnő láncolata azonban most megszakadt. Gizella mégiscsak idősebb és tapasztaltabb volt K.-

nál, gyorsan bezárta hát a szoba ajtaját, nehogy a kishűg is felfedezze a holttestet. A két nő közül alighanem ő gondolt először arra, hogy annak, amit K. tett, mi lesz a következménye.

Most azonban a megkönnyebbülés és a nyugalom már-már elfelejtett érzése szállta meg őket. Csendben és higgadtan kezdtek beszélgetni arról, mi is legyen a teendő. K. nem akarta letagadni, amit tett. Nem akarta azt sem, hogy édesanyja vállalja magára a gyilkosságot. Ő most akárcsak Gizella, csupán egy kis nyugalmat akart, ha csak rövid időre is.

A rendőrség megérkezéig terjedő szűk negyvennyolc órában történtek a teljes zavarodottság és tanácsalanság jegyében fogantak. Megint csak a régi igazság bizonyosodott be: a mindentől és mindenkitől elszigetelődött emberek döntései többnyire nem szerencsések. Ez alól Kitti és Gizella sem voltak kivételek, bár ide-oda kapkodásuk tulajdonképpen pótcselekvésnek is felfogható.

Józan logikával nehezen magyarázható, miért kellett Gizellának intézkednie, hogy a Vilmos által összegyűjtött fegyveralkatrészeket egy ismerősük elvigye a háztól és beledobálja a Drávába.

Ugyancsak Gizella ötlete volt, hogy a pisztolyról töröljenek le minden ujjlenyomatot. Ez megtörtént, annak ellenére is, hogy a gyilkos fegyvert meg sem kísérelték eltüntetni, és K.-nak soha nem állt szándékában tettét letagadni vagy másra fogni. Persze utóbb ezt sokan úgy értelmezték, a gyerek vállalta magára a gyilkosságot, hogy anyját mentse.

Megint csak a zavarodottságra jellemző a „halottöltöttség”: Vilmos holttestére szintén minden magyarázható indok nélkül húztak zoknit és alsónadrágot. A dolog semmit nem változtatott a lényegen, ennek ellenére, saját iszonyatukat legyőzve, megtették.

Ezen az estén történt még egy olyan dolog, ami előtt később sokan álltak teljes értetlenséggel és felháborodással. K. ugyanis diszkóba ment, késő éjjelig táncolt, nagy murit csapott, valószínűleg rendesen ivott is. Úgy látszik, tizennégy évesen az utóbbira is lehetőség van egy hazai diszkóban.

A poszttraumás stressz jelenségének ismerői nem tartják meglepőnek ezt a viselkedést. A maga módján K. tulajdon-

képpen teljesen normálisan és logikusan cselekedett: meg akart szabadulni a tízéves szakadatlan, és az alig pár órája bekövetkezett egyszeri sok nyomasztó, sőt elviselhetetlennek tűnő terhétől. Megpróbálta, még akkor is, ha tökéletesen tisztában volt vele, hogy próbálkozása eleve kudarcra van ítélve. Felejtetni akart, pedig tudta, hogy a tánc, a mámor véget ér, helyükbe pedig a józan – és rettenetes – valóság lép.

Addig viszont már az a tudat is gyógyító erővel hatott rá, hogy otthon nem várja verés és megalázás, mert az utóbbi időben Vilmos egyre agresszívebb lett már attól is, ha K.-t fiú társaságban látta.

Édesanyja talán már hozzászólt a késői lefekvéshez, talán egyébként sem jött volna álom a szemére, de a szombati, első „Vilmos nélküli” napjuk elteltével éjfél után jutott arra az elhatározásra, hogy haladéktalanul fel kellene hívni Tóni bácsit. Nem mintha valamit is változtatott volna a dolgon, ha ezt reggel teszik meg...

A telefonálásra az apátiából egyre inkább magához térni látszó Gizella vállalkozott, az öregúr pedig – ahogyan ez várható volt – késznek mutatkozott a segítségre.

A segítség itt és most persze nem pénzben öltött testet. Nem láthatunk bele a lelkébe, de úgy tűnik, az asszonynak egyszerűen csak egy higgadt és határozott emberre volt szüksége, akinek elmondhatja, ami történt, és akitől tanácsot kérhet.

Közben Tóni bácsi fejében is kavargtak a gondolatok. Talán valami ösztönös elővigyázatosságból (valószínűleg okkal tartott tőle, ha Tótújfalun látják ezekben a napokban, összefüggésbe hozhatják a gyilkossággal) tanácsolta Gizellának, hogy a relatíve közeli Kaposváron találkozzanak. Gizellát egy be nem avatott ismerőse fuvarozta be a városba, és egy kávéházi terasz padján ülve az asszony részletesen beszámolt a történetéről.

Utólag nehéz már elképzelni, hogy Gizella tulajdonképpen milyen tanácsra várt. Az öregúr nem volt varázsló, aki egy intéssel meg nem történtté tudja tenni azt, ami már jóvátehetetlenül megtörtént. Az egyetlen tisztességes tanács valóban az volt, hogy azonnal jelenteni kell a történeteket a rendőrségen. Az pedig mondhatni lovagias cselekedet volt az

öregúr részéről, hogy ezt a feladatot magára vállalta.

Az asszony kérése csupán annyi volt, hogy ezt ne a hétvégén tegye meg, mert „még jönnének itt szirénázva!”

Az öregúr tehát hétfő reggel nyolckor hívta fel a már jó ismerősnek számító barcsi bűnügyi osztályvezetőt. A nyomozó reakciójából arra következtetett, hogy az nincs is annyira meglepve. Végül is Gizella tévedett. Nem szirénázva jöttek.

KEGYELEM KATARZIS NÉLKÜL

Ez az eset a rendőrség számára kezdetben egyértelműnek tűnt, később kezdtek csak összekuszálódni a szálak, hogy aztán a végén ismét minden olyan egyértelművé váljon, mint amilyenek az első percekben látszott. Meg kell állapítanunk, hogy K. éppen ekkor, amikor már minden jóvátehetetlen volt, találkozott először némi igazi empátiával a hatóságok részéről. Nem kezelték gyilkosként, és – az emberölési ügyekben szinte példátlan módon – még csak őrizetbe sem vették.

A kezdeti ellentmondásokat aztán sorra tisztázták K. következetes vallomásai, amik csak apróbb részletekben tértek el egymástól. Eljutottak odáig, hogy nem lehet kétségünk: a ravaszt tényleg K. húzta meg.

A bírói döntések eltértek első és másodfokon, ezek értékelése nem lehet feladatunk, mindenesetre érdekes lenne tudni, miért ítélték meg különbözőképpen a történeteket az eljáró bírók, mit gondoltak a felfüggesztett, illetve letöltendő szabadságvesztés céljának, hasznának. Végül a sokat szenvedett egykori kislányt, aki azóta már egy néhány hónapos gyermek édesanyja, kegyelemre méltónak találta a vergődését éveikig tetlenül és tehetetlenül szemlélő állam feje.

Nem szabadulhatunk azonban abból fakadó félelmünktől, hogy lépten-nyomon tapasztaljuk: K. esete sem lesz elegendő ahhoz, hogy az országban alapvetően megváltozzon a gyermekvédelemben a bántalmazással, veszélyeztetéssel kapcsolatos szemléletmód és tevékenység. Félő, hogy K. története messze nem ért véget. Noha elvileg a pártfogó felügyelet segíthet abban, hogy ez a gyermeklány, aki kényszerűen felnőtt lett, lehetőséget kapjon a történetek feldolgozására

és egy jobb életre, félő, hogy azok az adottságok és lehetőségek, amelyek eddig is sok tekintetben magyarázattal szolgálhattak a megmagyarázhatatlanra, nem változnak. Nincs sok kétségünk afelől, milyen lehetőségekkel, intézményi, szolgáltatási háttérrel dolgoznak azok a szakemberek, akiknek segíteniük, kísérniük kellene K.-t, mint ahogy arról sem, milyen következményekkel jár, ha feldolgozatlan marad a megemészthetetlenül traumatikus gyermekkor, az anya betegsége, a lehetőségek szűkössége, és a korai párkapcsolat és anyaság, a kényszerű felnőtté válás, az iskola befejezetlensége, és a jövőbeni lehetőségek aligha tágas horizontja. Felfoghatatlan, hogy sem helyben, sem a megyében, sem országosan nem sikerült semmiféle tanulságot ebből az ügyből levonni, nem készült ennek alapján esetfeldolgozás, módszertani levél, továbbképzési anyag, mint ahogyan senkit nem vontak felelősségre azok közül sem, akiket bizonyíthatóan súlyos felelősség és kötelességszegés terhel. Vajon mit tanult és tud az ilyen ügyek felismeréséről, kezeléséről a helyi ellátórendszer, a jegyző, a védőnő, a gyermekorvos, háziorvos, rendőr, pedagógus, gyermekvédelmi felelős, és mit a falubeliek, a szomszédok?

Mi pedig valamennyien elgondolkodhatunk: hány gyerek él közöttünk hasonló kínokkal, miért derülne ki, miért kapnának segítséget, ha ennek az ügynek is látszólag jó vége lett, hiszen jogi értelemben ez a kislány kegyelmet kapott. Ki lesz a következő, miért nincs esély sem arra, hogy jobban védjük a leginkább veszélyeztetetteket? Tudnunk kell, hogy ezekben az esetekben csak látszólag és rövid időre van kegyelem.

Dr. Csere Péter

ÉRTESÍTÉS

A Család Gyermek Ifjúság Közhasznú Társaság taggyűlést tart 2005. április 18-án, 14 órakor. Helye: Budapest II. ker., Varsányi I. u. 17. I. emelet

Napirendi pontok:

1. Közhasznúsági jelentés elfogadása
2. Egyéb.